2. İslamiyet’te İnanç Esasları

İslam, genel anlamda Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (sav) kadar gelen dinin genel adıdır. Özel anlamda ise Hz. Muhammed’in (sav) temel esaslarını vahiy yoluyla Allah’tan (cc) aldığı ve ilk uygulamalarını bizzat kendisinin gerçekleştirdiği bir dindir. Ancak zamanla Müslüman toplumlar tarafından geliştirilen din ve dünya görüşünün; insan, toplum, devlet gibi insani konularda kendine has ilkeleri bulunan tarihî tecrübenin, kültür ve uygarlığın genel adı olmuştur.[2]

ARAŞTIRALIM

İslam’ın, Allah’ın (cc) insanlık için uygun görmüş olduğu yegâne inanç sistemi olması ne anlama gelmektedir? Araştırınız.

İslamiyet’te inanç esasları âmentü terimiyle ifade edilir. Genel olarak inanç konularının dayanağı Kur’an ve sahih hadislerdir.

Kur’an ve hadislerde inanç esasları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

“...Asıl iyi olan kimse Allah’a, ahiret gününe, meleklere, kitaba, peygamberlere inanan...dır.”[3]

“Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur”[4]

Peygamberimiz Cibril hadisi olarak bilinen hadiste *"İman nedir?"* sorusuna *"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe iman etmendir. Keza hayrı ve şerri ile kadere inanmandır."*[5] cevabını vermiştir.

Ayet ve hadislere göre İslam inanç esasları; Allah’a (cc), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahirete ve kadere imandan oluşmaktadır.

BİLGİ KUTUSU

Kur’an-ı Kerim’de İslam kelimesi sekiz yerde geçmektedir. Birçok ayette ise aynı kökten fiil ve isim bulunmaktadır. Fiil hâlinde geçtiği yerlerde “Allah’a yönelmek” (bk. Bakara suresi, 112. ayet; Lokmân suresi, 22. ayet), “O’na teslim olmak” (bk. Bakara suresi, 131. ayet; Mü’min suresi, 66. ayet), "tevhit inancına sahip bulunmak” (bk. Enbiyâ suresi, 108. ayet), “Allah’a teslimiyetin gereğini yapmak” (bk. Zümer suresi, 54. ayet) anlamlarında kullanılmıştır. Ayrıca Kur’an’da İslam, Allah (cc) katındaki hak dinin karşılığı ve onun özel adıdır. İslam’dan başka hiçbir dinin Allah (cc) tarafından kabul edilmeyeceği vurgulanır (bk. Âl-i İmrân suresi, 19 ve 85. ayetler).

YORUMLAYALIM

Peygamberimiz diyor ki: *“Her çocuk İslam fıtratı üzere doğar. Daha sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar.”*

(Buhârî, Kader, 2)

Bu hadisi ahlakın kaynağı ve değişebilirliği açısından yorumlayınız.

2 Mustafa Sinanoğlu, “İslam: Giriş, Etimoloji ve Tanım”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 23, s. 2.
3 Bakara suresi, 177. ayet.
4 Nisâ suresi, 136. ayet.
5 Müslim, İman, 1; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

YORUMLAYALIM

“De ki: 'Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah’a ibadet edelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah’ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin.' Eğer onlar yine yüz çevirirlerse deyin ki: 'Şahit olun, biz Müslümanlarız.'”

(Âl-i İmrân suresi, 64. ayet)

Ayetikerimede vurgulanan “ortak söz”den kastedilen nedir? Yorumlayınız.

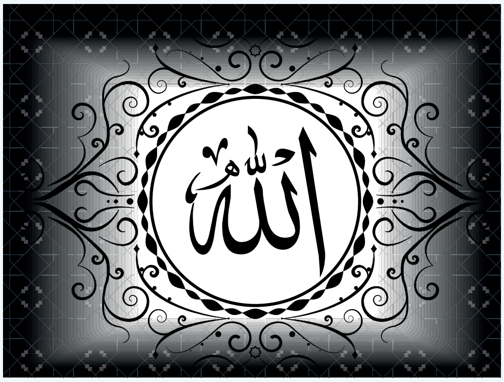

Görsel 2.2: Allah (cc) isminin Arapça yazılışı.

BİLGİ KUTUSU

İslam inancının ilk ve en önemli kaynağı Kur’an-ı Kerim, daha sonra da sahih hadislerdir. Kur’an ve sünnet İslam inancının temelini oluşturan iki kaynaktır. İslam dininin Kur’an’da belirtilen temel kuralları ve esasları Hz. Peygamber’in (sav) sözleriyle açıklanmış, uygulamalarıyla belirgin hâle gelmiştir.

Hz. Muhammed (sav), bir peygamber olarak hatadan korunmuş olduğundan, onun sünneti de daima Allah’ın (cc) kontrolü altındadır ve kaynağını bizzat ondan almaktadır. Bir ayette **“(Resulü'm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”** buyrulmuştur.

(Âl-i İmran suresi, 31. ayet)

Allah İnancı

İslam inanç esaslarının başında Allah’a (cc) iman gelir. İslamiyet’teki tevhit ilkesi, birçok dinî gelenekteki tek tanrıcılık inancından (monoteizmden) farklıdır. İslam tevhit inancının ilahi ve beşerî iki yönü vardır. İlahi yönü, Allah’ın (cc) otoritesinin hiçbir şekilde paylaştırılmamasıdır. Beşerî yönü ise kulun en üst düzeyde sevilmeye ve sayılmaya layık tek varlık olarak Allah’ı (cc) kabul etmesi, başka hiçbir varlığa insanüstü bir sevgi ve itaat hissi duymamasıdır.

İslamiyet’te ilke olarak müminin Allah (cc) ile doğrudan münasebet kurması, dua, niyaz ve ibadetlerini O’na yöneltmesi, bağışlanmasını aracısız olarak O’ndan talep etmesi istenir.[6]

İslam’ın tevhit inancına göre Allah (cc), yalnızca evreni ve insanı yaratan ve düzenleyen, sonra kendi köşesine çekilen bir üstün varlık değildir. Bunun aksine Allah (cc), vahiy göndererek tarihe, mucize ile de tabiata aktif olarak müdahale eden aşkın bir varlıktır. O her şeye hâkim olan, her şeyi koruyan, gözeten, doğru ve yanlış konusunda insanları uyaran ve herkesi yaptıklarından hesaba çekecek olandır. Dolayısıyla İslam'ın Allah (cc) inancı, deistlerin evreni yaratıp düzene soktuktan sonra köşesine çekilen tanrı anlayışından farklıdır.[7]

6 bk. Bakara suresi, 186. ayet; Bekir Topaloğlu, “İslam: İnanç Esasları”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 32, s. 7.
7 Şinasi Gündüz, “İslam”, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 56.

Ahiret İnancı

Ahiret inancı, İslam inançları arasında Allah'a (cc) imandan sonra gelir. Kur'an'da sıklıkla "son gün" şeklinde, Allah'a (cc) imandan hemen sonra zikredilir. Ahiret, kıyametin kopmasıyla başlar, yeniden dirilme, hesap, cennet ve cehennem hayatını kapsar. Kur'an-ı Kerim'de zamanının yakın olduğu, dünyanın sonunun ansızın vuku bulacağı fakat Allah'tan başka kimse tarafından bilinemeyeceği vurgulanır.[8]

İslam inancında dünya - ahiret dengesi vardır. Kur'an'ın pek çok ayetinde dünya hayatının geçici, ahiretin ise ebedî olduğu vurgulanır.[9] İnsanların dünya hayatını ihmal etmeden, dünyanın geçici zevklerine de kanmadan bir hayat yaşamaları; daha hayırlı ve kalıcı olan ahiret mutluluğunu aramaları istenir.[10]

Melek İnancı

İslam inançlarından biri de meleklere imandır. Meleklere inanmamak, dolaylı olarak vahyi, peygamberi ve peygamberlerin bildirdiği esasları inkâr etmek anlamına gelir. Çünkü dinî hükümler, peygamberlere melek aracılığıyla gelmektedir.[11] Bu durumu inkâr edenler Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde uyarılmaktadır: **"Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır."**[12]

Kutsal Kitap İnancı

İslam'a göre ilahi vahiy Hz. Muhammed'e (sav) kadar birbirini destekleyen içerikle insanlara aynı mesajı vermiştir. Kur'an-ı Kerim'le birlikte insanlara yönelik Allah'ın (cc) vahyi sona ermiştir. Buna göre Allah'ın (cc), Kur'an'dan önce de bazı peygamberlere kitap indirdiğine inanmak, inanç esaslarından biridir.

Görsel 2.3: Kabir, ahiret yurdu için bir geçiş yeridir.

YORUMLAYALIM

"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma..."

(Kasas suresi, 77. ayet)

Ayetikerimeyi "dünya-ahiret dengesi" açısından yorumlayınız.

TARTIŞALIM

Kur'an-ı Kerim'e inanan bir kimsenin ondaki herhangi bir ayeti kabul etmemesini inanç esasları açısından tartışınız.

8 bk. Ahzâb suresi, 63. ayet.
9 bk. A'lâ suresi, 16-17. ayetler.
10 bk. Mü'min suresi, 39. ayet.
11 Komisyon, İlmihal I (İman ve İbadetler), s. 92.
12 Bakara suresi, 98. ayet.

AÇIKLAYALIM

“Kur’an’ı kesinlikle biz indirdik. Elbette O'nu yine biz koruyacağız.”

(Hicr suresi, 9. ayet)

Yukarıdaki ayetten hareketle, Allah’ın (cc) Kur’an’ı korumasının nasıl olduğunu/olacağını açıklayınız.

Görsel 2.4: Kur'an-ı Kerim indirilmiş son ilahi kitaptır.

HATIRLAYALIM

İslam’a göre bütün peygamberler birer İslam peygamberi, onlara vahyolunan bütün ilahi mesajlar da insanlara İslam’ı öğreten ilahi kitaplardır.

Kur’an’da, Allah (cc) tarafından daha önce indirildiği ifade edilen Tevrat, Zebur ve İncil’in adı geçmektedir. Bazı peygamberlere de sahifeler (suhuf) verildiği bildirilmektedir. İslam’da kitaplara iman, Kur’an-ı Kerim’in gelmesiyle geçerliliği sona eren diğer kutsal kitapların öğretilerine inanmak değildir. Allah’ın (cc), daha önce insanlara Tevrat, Zebur ve İncil’le verdiği mesajını şimdi de Kur’an’la ilettiğine inanmaktır. Bu aynı zamanda insanlık tarihi boyunca Allah’ın (cc) insanlarla yegâne iletişim yolunun peygamberler aracılığıyla indirdiği kitaplar olduğu anlatılmaktadır. Kur’an-ı Kerim bununla hem Ehlikitap'ı Kur’an’a tabi olmaya çağırmakta[13] hem de Hz. İsa’ya bir kitabın indirilmediği, onun Tanrı’nın kelamı ve dolayısıyla vahyin bizzat kendisi olduğu yönündeki Hristiyan inancını dolaylı olarak reddetmektedir.[14]

Peygamber İnancı

İslam inanç esaslarından biri de peygamberlere imandır. Kur’an-ı Kerim’de her peygamberin vahye muhatap olduğu bildirilir. Bu yüzden Müslümanların, ayırt etmeksizin bütün peygamberlere inanmaları emredilir.[15] Peygamberlik mertebesi bakımından aralarında bir fark gözetilmez. Kur’an, peygamber inancını Allah (cc) inancından ayırmaz. Bu hususta küfre düşenleri üçe ayırır: Allah’ı (cc) ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah’a (cc) inanıp peygamberlerine inanmayanlar ve peygamberlerin bazısına inanıp bazısını inkâr edenler.[16] Allah’a (cc) ve peygamberlerine iman edip onlar arasında ayrım gözetmemeyi imandan sayar.[17] Hz. Muhammed’i (sav) peygamber kabul etmeyen Ehlikitap'ın bu tavrını doğrudan reddeder ve derin sapıklık olarak nitelendirir.[18]

“Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar (Buna şaşma!) Musa’dan, bundan daha büyüğünü istemişler ve 'Allah’ı bize açıkça göster.' demişlerdi…”[19]

Yahudi kutsal kitabı Tanah’ta, bazı peygamberler hakkında Allah (cc) elçilerinin günahtan korunmuşluğu ilkesini zedeleyen ifadeler yer alır. İslamiyet’te ise Allah (cc) ile kul arasında elçilik vazifesi

13 bk. Nisâ suresi, 47; Mâide suresi, 15. ayetler.
14 bk. Mâide suresi, 46. ayet.
15 bk. Bakara suresi, 285. ayet.
16 bk. Nisâ suresi, 150-151. ayetler.
17 Nisâ suresi, 152. ayet.
18 bk. Nisâ suresi, 136. ayet.
19 Nisâ suresi, 153. ayet.

yapan peygamberlerin, bu görevlerinde hatadan korunmuş oldukları (ismet) kabul edilir.[20] Kur'an'da melik peygamber oldukları beyan edilen Hz. Davut ve oğlu Hz. Süleyman, Tanah'ta peygamber değil, sadece kral olarak anlatılır.

İslamiyet'te peygamberlerin ilki Hz. Âdem, sonuncusu ise Hz. Muhammed'dir (sav). Kur'an'da Hz. Muhammed (sav) bütün insanlar için *rahmet*,[21] *son peygamber*[22] ve inananlar için *güzel örnek*[23] olarak takdim edilir.

YORUMLAYINIZ

"Doğrusu (ey peygamber), biz seni hak ile desteklenmiş bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik..."

(Bakara suresi, 119. ayet)

Yukarıdaki ayeti İslam'daki peygamber inancına göre yorumlayınız.

Kader İnancı

Kelime olarak kader; ölçü ile yapmak, planlamak ve biçimlendirmek anlamına gelmektedir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde bildirilmiştir: **"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık."**[24] Terim olarak ise kader, Yüce Allah'ın ezelî ilmi ve kudreti ile evrende olmuş ve olacak her şeyi takdir etmesi, belli bir düzen ve ölçüde yaratmasıdır. **"O, göklerin ve yerin egemenliği kendisine ait olan, çocuk edinmeyen, egemenliğinde ortağı bulunmayan, her şeyi yaratan, yarattığına belli bir ölçüye göre düzen veren Allah'tır."**[25] ayeti bunun delilidir.

BİLGİ KUTUSU

İslamiyet'te mezhep, dinin inanç esaslarını veya amelî hükümlerini anlama ve yorumlama konusunda kendine özgü yaklaşımlara sahip düşünce sistemi; bu yaklaşımlar etrafında meydana gelen ilmî ve fikrî birikimdir.

İslâm'ın inanç esasları, ibadetleri ve sosyal hayatla ilgili kuralları vahiy ile ortaya konulmuş, Hz. Peygamber'in sözlü ve fiilî sünnetiyle de hayata aktarılmıştır. İslâm'ın bir ilahi, bir de insanların anladığı ve uyguladığı yönü vardır. Mezhep bunlardan ikincisine tekabül etmektedir. İslam mezhepleri itikadî, amelî (fıkhî) ve siyasî olmak üzere üç grupta incelenmektedir. Mezhepler arasında esasa ilişkin ayrılıklar yoktur. Yoruma dayalı farklılıklar vardır.

(İlyas Üzüm, "Mezhep", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 526-527)

Kadere iman, her şeyin Allah'ın (cc) bilgisi, gözetimi ve denetimi altında gerçekleştiğine inanmaktır. Kader, Allah'ın (cc) mutlak hükümranlığı ile kulun iradi özgürlüğünün kesiştiği alanı ifade eder. Buna göre Allah (cc), ilmiyle her şeyi bilir, kudret ve iradesiyle her şeyi yapar. İnsan ise irade özgürlüğüne sahip sorumlu bir varlık olarak iyi ile kötü arasında seçim yapabilme özgürlüğüne sahip olur.

İslam'ın kader inancında bir ön belirleme ve dayatma yoktur. İnsan hürriyeti doğrultusunda iradesini kullanmakta, Allah da (cc) olayları bu yönde yaratmaktadır.[26]

20 Bekir Topaloğlu, "İslam: İnanç Esasları", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 23, s. 8.
21 bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.
22 bk. Ahzâb suresi, 40. ayet.
23 bk. Ahzâb suresi, 21. ayet.
24 Kamer suresi, 49. ayet.
25 Furkan suresi, 2. ayet.
26 Şinasi Gündüz, "İslam", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 64.